

MESLEK ANILARI

İ. Nazmi ÖZKUL OJVUK ÜYESİ

Nostaljik duygularımın etkisi altında, hâlâ unutamadığım, unutamayacağım, hatırladıkça içimi sızlatan bir olayı nakletmek istiyorum. Bu olay, bazı insanların mesleklerini ve meslekî yetkilerini bir hiç uğruna nasıl harcadıklarının canlı misalini göstermektedir. Dilerim bu yazıyı o iki meslektaşım ve hempaları da okumuş olsun. Ayrıca okumuş olan, idealist, dürüstlük mihmandarları ceplerinde gezen sevgili genç meslektaşlarıma da bir ibret olsun.

1977-78'de Amasya'nın Suluova kazasında, bir şahsa ait linyit ocağında, ocağı su basması neticesi 17 madencinin Ölümüne neden olan bir işkaza olmuştu. Şahıs, Amasya İl Özel İdaresi'ne ait Eski Çeltek Ocağı'nın idarecilerini kazanın müsebbibi olarak kabullenmiş ve haklarında dava açmıştı. Özel İdare'nin avukatlığı da bana verilmişti.

Davayı savunmak için, hem Eski Çeltek Ocağı'nı ve hem de kaza yeri olan özel şahsa ait ocağı görmeye gitmişim. Her iki ocağı inceledim. Birbirine mücavir her iki ocak da 70 m genişliğinde, 10-15° meyilli bir kurudere yatağında açılmış ve özel idarenin ocağı üst tarafta, şahsı ocak onun alt tarafında idi. Özel idare, yeraltı işletmesinden açık işletmeye geçmiş; 20 m'ye yakın kalınlıktaki toprak tabakasını dekapaj etmekte; paşayı kuru dere yatağın kenarına döküp, dere yatağını 70 m'den 60 m'ye indirerek 10 m'lik kısmını doldurmaktaydı. Şahıs ocağı, davalıya ait ocağın aşağı tarafında, güneyinde olup NEFESLİĞİ de 25-30 m kuzeyde ve DERE YATAĞININ HATTI İÇTİMASINDA idi. Nefesliklerin, genel olarak, ocağın giriş ağzından asgari 15-20 m'lik bir kot farkıyla daha üst düzeyde olması gereği ile dışarıdan herhangi bir yabancı maddenin girmesine mani

olunması ve hava sirkülasyonunun temin edilmesi mecburiyeti nazarı dikkate alınmamıştı. Emniyete aykırı durumlardan birincisi buydu. Ocak içinde el lambası kullanılmıyordu. Şebeke cereyanı trafo ile 24 Va düşürülmüş; aydınlatma böyle temin ediliyordu. Fakat cereyanın kesilmesi halinde, karanlıkta kalan işçilerin dışarıya çıkışını sağlayacak yedek aydınlatma araçları yoktu. CH4 detektörleri de yoktu. Bu emniyete aykırı ikinci durumdu. Çalışılan pano KÜLDOSAK idi. Yani, gerektiğinde kaçamak olarak kullanılabilir ve hava cerayanı sağlayacak ikinci bir yol yoktu. Bu üçüncü emniyetsizlikti. İşçilerin başında ehliyetli, bilgili bir vardiya nezaretçisi de yoktu. Bu da dördüncü emniyetsizlik idi.

Yukarıda anılan emniyetsiz şartlar altında işletilen ve devletçe yeter derecede kontrol edilmeyen bu şahıs ocağında 17 işçi çalışırken, gece saat 3-3.30 sularında müthiş bir sağanak yağış başlamış; 6-7 saat devam etmiş; yağmurun şiddeti, mahallî meteoroloji istasyonuna göre 60 g/s/m² olmuştu. Tabii şahıs ocağını su basmış ve bu 17 madenci boğularak ölmüştü. Emniyet kaidelerine tamamen aykırı olarak işçi çalıştıran özel ocak sahibi ise, dekapaj postasını bahane ederek, Özel İdare'yi mahkemeye vermiş; bu tazminat davasını savunma görevi de bana verilmişti.

SAFAHAT: Davalı Özel İdarenin avukatı olarak yazılı savunmamızı yaptık. Davacının imalât haritasını celp ettirdik. Gerek yazılı, gerekse sözlü savunmamız neticesi, dosyaya konulan imalât haritasını garantiye almak için hakime imzalatırdık.

Saygı değer okuyucular, bu yazının devamını okumadan, bir kez daha baştan okumanızı affınıza sığınarak rica ediyorum. Mahkeme üç kişilik bilirkişi hey'eti tayin etti. İki kişi maden mühendisi, kariyer yapmış, Prof. olmuş meslektaşım; birisi de bir kimyacı. Keşfe gidildi.

Ocak sahası dışarıdan gezildi. Ocak turnesi teklifimiz ile nefesliklerin yerinin tesbiti talebimiz, bilirkişilerce nazarı dikkate alınmadı. Nefesliklerin selin getirdiği alüvyonla kapanmıştı. Davayı kaybedeceğimi o an anlamıştım. Sırası gelip de bu olay konuşulunca, kendimden utanıyorum. Ben maden mühendisi avukat, yukarıdaki şartlara rağmen davayı kaybettin. Ne acı! Bilirkişi raporunun nasıl yazılacağı tahmini, tecrübelerimin ürünüydü. Bilirkişi raporu, mahkemeye sunulduktan sonra taraflara tebliğ edildi.

RAPORUN ÖZETİ: 70 m genişliğindeki kurudere yatağı, davalının paşayı 10 m genişliğine kadar dökmesi sonucu daralmış; yatağa düşen yağmur sularınının 65 cm yükselmesi sebebiyle davacının ocağını su basmıştır. Davalı 2/8 kusurludur; 6/8 de kaçınılmazlık vardır.

Rapora itirazımız netice vermedi. Hocam ve Bölge Müdürüm de olan rahmetli Prof.'a gittim. "Ne hakla bu mesleği bize yanlış öğrettiniz?" diye serzenişte bulundum. Durumu anlattım. Evet cevabımı alınca, bana "Sen tabii ki bu davayı kazanamazsın." dedi. Aramızda yazılması gerekmeyen konular geçti. Allah rahmet eylesin...

Olay tarihinde, "**Bir koy üç al; benim memurum işini bilir; Anayasa bir kerre ihlâl edilmekle birşey olmaz.**" gibi ahlâk bozucu, hukuku zedeleyici ve bir memleketi mahfa sürükleyici marş marş komutu, vatandaşa henüz verilmemişti. Yukarıda belirttiğim emniyetsiz çalışmalara rağmen, bilirkişi davalıyı kusurlu gösterdi. İz'an, mantık, sosyoekonomik şartlar, kişi olmak, nedenleri çözmeye yeter sanırım. Dünyada mevcut bütün maddî ve manevî unvan ve de avantajlardan hangisi, kişi değil fakat insan için, dükkan kapattıran DÜRÜSTLÜK UNVANI kadar âli, değerli, kutsal ve tüm ahvadına kadar ebedî olabilir?

insanoğlu varolduğu günden beri mücadele ediyor, edecek... Doğa ile, kendi ile ve biri birleriyle mücadelesi hep sürüyor, sürecek... Galiba bu mücadele önce doğa ile başladı. Aramızda, o günleri bizlere anlatacak, o dönemleri yaşamış ve hâlâ hayatta bir tanık yok; ama o dönemleri anlamamıza yardımcı olarak nice araç ve gereçleri var etrafımızda. Yeter ki görmesini bilelim.

insanlık tarihine yön veren olayların taş devri, maden devri ile ivmelenmesi bir tesadüf olamaz. Adeta açık hava müzesi olan Anadolu'da eski çağlardaki madencilik uygulamaları ve ürünlerinin pek çok örneği bulunmaktadır. Aynı şeylere bakıyoruz, ancak

algulamalarımız çok farklı. Bunun en tipik örneğini antik çağlarda işletilen ocak kalıntılarında görüyoruz. Madenciler, maden aramalarında bu kalıntılardan yararlanırken, arkeologların bakış açısı çok farklı. Bunun en tipik örneğini antik çağlarda işletilen ocak kalıntılarında görüyoruz.

Uluslararası Arkeometri Sempozyumları'nda sunulan bildiriler bu farklılığı ortaya koyuyor. Gerek madencilik, gerekse arkeoloji bilimine katkıları olan Ergun Kaptan'ın 16. Uluslararası Kazı, Araştırma ve 10. Arkeometri Sonuçları Toplantısı çalışmalarından birini yayınlamayı uygun gördük.

Bülten Kurulu

ESKİ MADEN SAHASI: MİNE DAMI

Ergun KAPTAN
Arkeolog (*)

Minedamı İlk Tunç Çağında (MÖ 3000-2000) yeraltı kalay madenciliğinin yapıldığı en eski maden sahalarından biridir. Türkiye madencilik tarihi araştırmaları sırasında, 1991 yılında bulgularanan bu eski maden sahası, Niğde-Çamardı/Celaller Köyü yöresindedir. Eski Anadolu madenciliğine yönelik Celaller Köyü yöresindeki ilk çalışmalar 1987'de

başlamıştır. Bu araştırmalar sırasında, Anadolu'da ilk defa İlk Tunç Çağına ait yeraltı Sn madenciliğinin yapıldığı Kestel (Sarıtuzla) galeriler kompleksi saptanmıştır. Yerbilimci uzmanlar, buradaki Sn cevherleşmesinin, grayzenlerin kenar kesimleri ile gnays ve mermerleri kesen hematitli ve turmalinli kuvars damarlarında olduğu belirlemiştir. En zengin kasiteritin ise hematitli kuvars damarlarında bulunduğu saptanmıştır. Minedamı, sözü edilen Kestel (Sarıtuzla) eski Sn işletmesinin yaklaşık 1 km ku-

zeydoğusunda; Celaller Köyü'nün ise kuşuçuğu 1,5 km kuzeybatısında olup Kemal Deresi ile Karacaalay Deresi arasında ve Kemal Dere'ye bakan yamaçtadır. Yerel halk tarafından Minedamı Mevkii olarak anılmaktadır. Eski Sn madenciliği konusunda Kestel (Sarıtuzla)'den sonra Anadolu'daki ikinci bulgudur. 1991-1993 yıllarında Minedamı'nda yapılan jeoarkeolojik ve arkeometrik araştırmalar sonunda, burada çok önemli buluntular saptanmıştır.

Minedamı'nda yapılan araştırmalarda, kasiterite ait ilk bulgular, sözü edilen maden sahasının üç ayrı yerinden alınan toprak numunelerin yıkanmasından sonra elde edilen konsantrelerin binokülerde incelenmesi ile saptanmıştır. Zaten, bölgede daha önce yapılan maden jeolojisine yönelik arama sonuçları da Minedamı Mevkii'nin —Kestel (Sarıtuzla) eski maden sahası gibi— Sn cevherleşme alanı içinde olduğunu belirlemiştir. Ayrıca, yüzey araştırmalarında Sn madenciliğinin yapıldığını kanıtlayan çok sayıda cevher zenginleştirme aletleri bulunmuştur. Bu materyaller diyabaz ve gabrodan yapılmış cevher kırma taşları ile öğütme taşlarıdır (Foto 1). Anlatımı yapılan buluntuların benzer

Foto 1: Cevher kırma-ezme ve öğütme taşları

(*) Arkeolog, MTA

Tabiaat Tarihi Müzesi